

arhitektoniko še v ostalih treh tercinskih pesnitvah Prešernovih; v prigodnici na čast ljubljanskemu županu Janezu N. Hradeckemu (26 tercina), v kateri vidi tri vrhe (torej napredek od prejšnje, nemške elegije, kjer sta le dva); zlasti obširno in zanimivo pa tolmači arhitektoniko Uvoda Krsta pri Savici (ib. str. 106—122). Osupniti nas mora dejstvo, da imata obe pesnitvi enako število tercina (26) in isto arhitektoniko (tri vrhove) z eno samo majhno izjemo, kateri se pa dr. Ž. ne boji neustrašeno v oči pogledati in jo razložiti. Čisto dosledno po tej arhitektoniki tiči v terciini:

Kdor hoče vas dočakat' tёмne zoré,
Neproste dni živét', nočém enake itd.

srednji vrh in sploh jedro Uvoda. A po tem odkritju kakšna presenetljiva perspektiva se odpre raziskovalcu! Po dr. Ž. je treba ves Uvod zdaj razlagati simbolično kot kulturni boj tistega majhnega števila Čbeličarjev (Prešeren — najmlajši med junaki!) zoper nekulturo Valjahunovcev, t. j. Pavškovcev. Potemtakem bi bil Prešeren v tistem l. 1835. dvakrat krepko poudaril idejo o „deželi luči“, ker stoji tudi v nemški elegiji na Čopa v jedrišču enaka misel:

Der Weltgeist sandte aus der lichten Halle
Dich abzurufen zu des Lichts Genossen
den Genius ab . . .

V terciinah je zložena še Nova Pisarija, najbrže že l. 1830.; v tej pa dr. Ž. ne more še zaslediti stroge arhitektonike; vzroka išče v dejstvu, da je šele po l. 1832. pesnik prišel v Čopovo šolo, kjer je najbrž dobil idejo, graditi svoje pesnitve po tako strogih arhitektonskih načelih.

A kje se še nahaja terciina kot arhitektonski element? V sonetu in stanci! In tako nam dr. Ž. (ZMS 1906) globokoumno podaja zopet nekakšno filozofijo soneta (str. 62 nsl.) in pa filozofijo stance (str. 75 nsl.). In ko govori o sonetu, nam odkrije dr. Ž. zanimivo dejstvo, da se je Prešeren v arhitektoniki soneta pred l. 1832. nekako lovil, po l. 1832. (izza Čopove šole) pa imajo vsi slovenski sonetje njegovi (po številu 37) strogo tercinsko arhitektoniko. Na istem mestu govori tudi o arhitektoniki Sonetnega venca (ib. str. 72 nsl.).

V Zborniku M. Sl. za l. 1907. (str. 35—76) se bavi dr. Ž. izključno z arhitektoniko Prešernovih gazel. Najprej omeni dr. Ž., da je iz notranjih, vsebinskih razlogov upravičen vzeti dvostišje (dva stiha) v vseh gazelah kot nekakšno arhitektonsko enoto; to načelo postavivši vidi v vseh (7) gazelah — zopet le na podlagi vsebine in Prešernove interpunkcije (v rokopisih!) veliko, odločujočo vlogo števila 3 (odtod naslov: Tretjinska arhitektonika v Prešernu) ter idejo oklepanja in simetrije. Tako n. pr. — da omenim eno ali dve! — v gazelici drugi vidi v 1. dvostišju uvod, v 5. sklep, dvostišja 2., 3., 4. tvorijo sredino, a tako, da je 2. dvostišje $\frac{1}{3}$, 3. in 4. pa $\frac{2}{3}$ celote. Isto sorazmerje vidi dr. Ž. v prvi gazelici: 1. in 5. dvostišje uvod in sklep, 2., 3., 4. sredina, in sicer 2. dvostišje kot $\frac{1}{3}$, 3. in 4. pa zopet kot $\frac{2}{3}$ celote. Da, tako daleč gre stroga arhitektonika Prešernova v gazelah, da je (po dr. Ž.) število dvostišij v strogem sorazmerju s številom trohejev (oziroma jambov) vsakega verza. Končno pa odločno trdi, da tvori vseh sedmero gazelic eno umetnino samo zase, katerih

prolog je prva in epilog zadnja gazelica in (proti dr. K. Ozvaldu!) da torej besede 1. gazelice: Na posodi v zlatih črkah se bo brala Od naroda do naroda tvójeга imena — ne merijo na začetne črke sonetnega venca, temveč le na sedmorico gazelic, in da pomenijo te „zlate črke“ tukaj nekaj širšega, vnanja, izrazilna znamenja sploh (ib. str. 69); skratka da se mu (dr. Ž.) zdi vselej, kadar bere gazelice, kakor da je Prešeren hotel zgraditi vitko, starogrško vazo z okraski, ki jo vso prepletajo, z okraski, ki so kot zlate črke Julijinega imena.

To so v velikih potezah dosedanjí rezultati dr. Žigonovih raziskavanj. Ali naj izrečemo o njih svojo sodbo? Predvsem smo tudi mi mnenja, da te raziskave in sestave niso igrača; znano nam je, da n. pr. na vseučilišču v Gradcu germanist prof. B. Seuffert tako razlaga novejšo nemško poezijo. „Iz arhitektonike“ — pravi Seuffert (German.-roman.-Monatsschrift 1911, citat pri J. Puntarju n. d. str. VII) — „se časih namera pesnikova pojasni ali pa kar naravnost razkrije.“ Drugič je pa tudi čisto gotovo, da učitelj, ki z dr. Ž. arhitektonsko razlaga pesniške proizvode, dela temeljito in ne prezre zlepa kakšne misli, kakšne lepote v umetnini. In ker človeški duh ne more vseh podrobnosti enako ostro zaznati, zato je dobro, da obrnemo največjo pozornost na vrhove, jedrišča umotvorov. To je — se mi zdi — kakor bi s svitometom preiskovali v temni noči eno smer, eno točko. Koliko pa je morda pri tem konstatiranju Prešernove arhitektonike še subjektivnega, to bo pokazala bodočnost, zlasti praksa.

Obdelujoč to novo polje je dr. Žigon pustil nekaj odprtih vprašanj, kakor n. pr., odkod je imel Čop tako nenavadno znanje pesniške arhitektonike, ali pa, kaj pravzaprav pomenijo tiste zlate črke na posodi gazel i. dr. In tu je J. Puntar zastavil lopato ter začel kopati nagloboko. (Konec.)

Dr. J. Debevec.

Zabavna knjižnica. XXIII. zvezek. Izdala in založila „Matica Slovenska“. V Ljubljani 1911.

Črna smrt. Zgodovinska slika. Spisal Fr. Ks. Meško. — Večina izobraženih ljudi se namrdne, kadar sliši o zgodovinski sliki ali o zgodovinski povesti. To ni zgolj predsodek. Kakor so slikarji velikih zgodovinskih prizorov pokazali navadno mnogo več zmisla za oblikoslovje kot za resnične umetniške naloge, je tudi marsikateri pisatelj segel le zato po pisanih zgodovinskih tvarinah, da zakrije z zunanjo romantiko puščobo lastnega srca in glave. Oboji so obdelovali zgodovinsko snov tako, da se je izcimila neka posebna vrsta umetnosti — umetnost površnosti in teatralike.

V resnici je za umetnika popolnoma vseeno, ali obdeluje zgodovinsko snov ali kako drugo; s snovjo se njegova naloga nič ne izpremeni. Pisatelj ima opraviti z ljudmi, njihovim življenjem in smrtjo, radostjo in trpljenjem, strastmi in plemenitostjo — in vse to je v vseh „letih Gospodovih“ enako. Čim manj zgodovine v zgodovinskem romanu, tem boljši bo; njega cena se ravna le po tem, koliko je pisatelj položil vanj svojega srca, ne kako tvarino si je izbral. Zato se bo ista zgodovinska snov pri dveh enakovrednih temeljno različno naoblikovala; obadva bosta vlila vanjo svojo osebnost, medtem ko si bosta izdelka dveh enakovrednih na las podobna v dolgočasnem kupičenju brezpomembnih zgodovinskih podrobnosti.

Meško je svojo nalogo po svoje, to je, prav rešil. Zgodovinska slika je postala pri njem skoro meditacija, kakor so mu druge. Kaj naj bi sicer počel z zgodovino Meško, ki se živi resničnosti vedno bolj umika v tihoto svojih misli? On se mora dobro poznati; mora vedeti, da ima talenta dovolj, da spozna sebe do dna in da se razodene, pa premalo, da reproducira ljudi krog sebe in njih življenje. Zato je skrčil povestno vsebino črne smrti na najmanjšo mero. Edini motiv, ki se v začetku zaplete in ob koncu reši, pa prav nič ne veže posameznih dogodkov vmes, je ljubezen Dominika in Rozike. Vse drugo so le epizode v velikem popisovanju kuge. Ta popis je dokaz, kako zna Meško biti živahen, slikovit in pretresljiv, kadar se prepusti svoji domišljiji; marsikatera stran je pisana z žarkim ognjem in globoko vmišljenostjo v predmet. Tudi sanje kaplana Hauptmanoviča pričajo, kolikega zanosa in globokega čustvovanja je zmožen, kadar ima opraviti z lastnim srcem. Nasprotno je pa nepristen, kadar mora pisati objektivno. Njegovi ljudje niso živi; oni govore, kakor bi bili skočili iz slovnice, in čustvujejo, kakor bi bili Meško. Nežidovsko je, če pravi stari Aron Izerlin: „Kako živahno se razgovarjajo ti sicer tako resni možje!“ Tako govori okoren profesor. In če Rajavec modruje: „Najsrečnejši so prebivalci teh mirnih, resnih domov. Srečnejši so, nego so bili najmočnejši gospodarji ptujskega gradu v vsej svoji moči, časti in slavi“, vemo, da to ni kmet, temveč literatura. — Sicer je pa, kakor sem že rekel, črna smrt samostojna, osebna rešitev problema zgodovinske črtice.

„Gregor“ Milana Puglja je čedna novelica. Puglja poznamo; on rabi talente, kolikor jih ima, in pridno piše. V teku let se je zelo izpremenil, pa ne ves; manira mu je ostala v kosteh. Z realizmom izkuša zatajiti svojo šolo, toda ohranil je neverjetnost in neroden cinizem; nežnega čuta, ki ga mora človek imeti, da loči komiko od banalnosti, si pač še ni pridobil.

Izidor Cankar.

Prejeli smo v oceno še naslednje knjige:

Jakoba Alešovca **Izbrani spisi**. Drugi, popravljeni natis. Priredil Jožef Volc. VI. zvezek. **Ne v Ameriko!** Povest. V Ljubljani 1912. Založila Katoliška Bukvarna. Ljudska knjižnica 16. zvezek. — Povest, polna presenetljivih, a tudi neverjetnih dogodkov. Preprosti bralec se bo od nje težko odtrgal.

Knjige „Slovenske Šolske Matice“: **Pedagoški letopis**, XI. zvezek. (Uredila Henrik Schreiner in dr. Jos. Tomišek.) — **Poljudno znanstvena knjižnica**, II. zvezek, 3. snopič. (Dr. Ljudevit Pivko: Zgodovina Slovencev) in III. zvezek (Jakob Zupančič: Črtice o zrakoplovstvu in aviatiki). — **Didaktika**, III. del. Obče in posebno ukoslovje, 3. snopič. (Prof. Luka Lavtar: Posebno ukoslovje računanja v ljudski šoli.)

Zakon z dne 21. februarja 1912, veljaven za vojvodino Kranjsko, glede gradnje in vzdrževanja javnih neerarskih cest in potov. — **Gesetz** vom 21. Februar 1912, wirksam für das Herzogtum Krain, betreffend den Bau und die Erhaltung der öffentlichen nichtärarischen Straßen u. Wege. — V Ljubljani 1912. Založila Katoliška Bukvarna. Tiskala Katoliška Tiskarna. Cena K 1:20.

GLASBA.

Novi Akordi. Letnik X. štev. 6. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Urejuje dr. Gojmir Krek. Zalaga L. Schwentner v Ljubljani.

Nekoliko zakasnela šesta številka obsega šest prav lepih skladb.

Saša Šantlov „Adagio“ za klavir je iskreno občuten in izredno zanimiv po svoji spretno variirani obliki. — P. Hugolin Sattnerjeva „Peča“ je vseskož čvrst in jako lepo zaokrožen samospjev s klavirjem. Lično, iz slovenskega ljudskega življenja vzeto snov je g. skladatelj kar najbolje pogodil. Da bi imeli le še kaj več podobnih tekstov in v približno takem slogu pisanih samospjevov! — Janko Ravnik nastopa z mešanim zborom „Poljska pesem“ v „Novih Akordih“ — mislim, da — prvič. O njem lahko rečemo, da je velik glasben talent. V tem zboru nam imponira zlasti z razkošjem svojih krasnih — notabene — od prvega do predzadnjega takta alteriranih harmonij. Od gospoda Ravnika, ki študira sedaj na praškem konservatoriju, pričakujemo še mnogo. — Emil Adamičev samospjev „Kot iz tihe, zabljen kapele“ kaže solidno, a vendar dokaj moderno strukturo. Melodija je resnobno plemenita, spremljanje samostojno; zelo lepo učinkuje modulacija začetkom drugega dela iz *Desdura* (20. takt) na dominantno D-dura (21. takt). — „Japonski motiv“ za moški zbor, zložil G. Dežela, je čeden zborček s par prav originalnimi potezami —

Viktor Šmigovcev „Spi že hrib in dol“ pa daljši moški zbor mirnega, nežnootožnega značaja; prav hvaležna skladba, ne pretežka, pa zelo blagoglasna. Književne priloge ta številka nima.¹ **St. Premrl.**

¹ Uredništvo „Dom in Sveta“ je prejelo od založništva „Novih Akordov“ sledečo notico: „Novi Akordi“ brez priloge? Marsikdo bo neprijetno iznenaden, ko zapazi, da v ravnokar izišli 6. številki glasbenega lista „Novi Akordi“ — zadnji številki X. letnika — ni književne priloge. V uvodu pod naslovom „Non nostra culpa“ nam pove uredništvo vzrok: Stroški so ogromni, naročniki pa sramotno maloštevilni: od založništva preliminirani obseg priloge je bil v preteklem letu že s 5. številko prekoračen. Po najvestnejših in še tako nesebičnih preudarkih bo podjetje primorano, ustaviti izdajanje književne priloge, če se z novim letnikom ne poveča število naročnikov izdatno. Časopisje in naši glasbeni kritiki priznavajo, da je ravno priloga velevažna činiteljica našega napredovanja na glasbenem polju. Vsled tega je skrajni čas, da se zavedo vse privatne osebe, ki se zanimajo za slovensko glasbo ali bi se vsaj morale zanimati zanjo, in vsa glasbena društva, da je sedaj največja nevarnost, da izgubimo še to edino splošno glasilo jugoslovanske glasbe. Če se vpošteva, da znaša naročnina celoletno le 10 K, za katero razmeroma res malenkostno vsoto dobivajo naročniki najmanj 72 strani dobrih, izvirnih jugoslovanskih muzikalij in razentega časopis, ki — neglede na večje izvirne članke — poroča vestno in objektivno o vseh